Chapter 2

Bihar board 10th class sanskrit solutions – पाटलिपुत्रवैभम्

मौखिकः

1. पाटलिपुत्रनगरस्य विषये द्वे वाक्ये संस्कृतभाषायां वदत ।
उत्तरम्– पाटलिपुत्रनगरं अति प्राचीन नगरं वर्तते ।
अस्य नगरस्य वर्णनं साहित्य ग्रंथेषु उपलभ्यते ।
2 .अधोलिखितानां समस्तपदानां विग्रहं वदत-
सचिवालयः, गोलगृहम्, महीतलतिलकम्, महानगरम्, सरस्वतीकुलगृहम्।
उत्तरम्- सचिवालयः =सचिवानाम् आलयः (षष्ठी तत्पुरुषः)
गोलगृहम् =गोलं तत् च गृहम् (कर्मधारयः)
महीतलतिलकम् =महीतलस्य तिलकम् (षष्ठी तत्पुरुषः)
सरस्वतीकुलगृहम् =सरस्वत्याःकुलगृहम् (षष्ठी तत्पुरुषः)
महानगरम् = महत् च तत् नगरम् (कर्मधारयः)

3. सन्धि-विच्छेदं वदत
नगरेध्वन्यतमम्, ग्रामोऽयम्, कालान्तरेण, पटनेति, निर्गतः ।
उत्तरम्- नगरेष्वन्यतमम् =नगरेषु + अन्यतमम्
ग्रामोऽयम् =ग्रामः + अयम्
कालान्तरेण =काल + अन्तरेण
पटनेति= पटना + इति
निर्गतः = निः + गतः

लिखितः
1. अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया लिखत –
(क) कुट्टनीमताख्यं काव्यं कस्य कवेः रचना अस्ति?
(ख) पाटलिपुत्रं कस्याः नद्या : तीरे अवस्थितमस्ति ?
(ग) चन्द्रगुप्तमौर्यस्य काले अस्य नगरस्य रक्षाव्यवस्था कीदृशी आसीत् ?
(घ) राज्ञः अशोकस्य समये अस्य नगरस्य वैभवं कीदृशम् आसीत् ?
(ड़)काव्यमीमांसानामक ग्रन्थं कः अलिखत् ?

उत्तर–
(क)कुट्टनीमताख्यं काव्यं दामोदर गुप्तस्य रचना अस्ति ।
(ख)पाटलिपुत्र गङ्गा नद्याः तीरे अवस्थितमस्ति ।
(ग) चन्द्रगुप्तमौर्यस्य काले अस्य नगरस्य रक्षाव्यवस्था अत्युतकृष्टा आसीत् ।
(घ) राज्ञः अशोकस्य समये अस्य नगरस्य वैभवं सुतरां समृद्धं आसीत् ।
(ङ)काव्यमीमांसानामक ग्रन्थं राजशेखरः अलिखत् ।

https://www.evidyarthi.in/

2. अधोलिखितानां शब्दानां सन्धिविच्छेदं कुरुत्त-
पाणिनिपिडलाविह, अत्युत्कृष्टासीदिति, उत्सवाश्च, अस्योत्तरस्याम्, गाँधीसेतुर्नाम, नगरस्यास्य, पुष्पाश्रिता।
उत्तरम्- पाणिनिपिडलाविह=पाणिनिपिडलो + इह
अत्युप्कृष्टासीदिति=अति + उत्कृष्टा + आसीत् + इति
उत्सवाश्च=उत्सवाः । च
अस्योत्तरस्याम्=अस्य + उत्तरस्याम्
गाँधीसेतुर्नाम=गाँधीसेतुः + नाम
नगरस्यास्य=नगरस्य + अस्य
पुष्पाश्रिताः=पुष्प+आश्रिताः

3.सन्धि कुरुत
बहुलम् + उत्पादनम्, गङ्गायाः + तीरे, नगरे – अस्मिन्, च + अस्ति, शब्दः + अपि,सर्वदा + आक्रान्तम्, इति + एते ।
उत्तरम्- बहुलम् + उत्पादनम् =बहुलमुत्पादनम्
गङ्गायाः + तीरे=गंगायास्तीरे
नगरे + अस्मिन् = नगरेऽस्मिन्
च + अस्ति = चास्ति
शब्दः + अपि = शब्दोऽपि
सर्वदा + आक्रान्तम् – सर्वदाक्रान्तम्
इति + एते = इत्येते

4.अधोलिखितानां पदानां स्ववाक्येषु संस्कृते प्रयोगं कुरुत-
यद्यपि, सम्प्रति, अतीव, महान्, नगरम्, अत्र

उत्तरम्– यद्यपि यद्यपि सः कुरूपः अस्ति पञ्च विद्वान् अस्ति ।
सम्प्रति-सम्प्रति त्वं किं पठसि?
अतीव-पाटलिपुत्रस्य महात्मयं अतीव प्रसिद्धम् ।
महान्- देवदत्तः महान् चतुरः अस्ति ।
नगरम्-पटना नगरं गंगा तीरे अस्ति ।
अत्र-अत्र त्वं किम् करोसि?

5.रिक्तस्थानानि पूरयत –
(क) गङ्गायाः उपरि गाँधीसेतुर्नाम........... महादेशस्य दीर्घतमः सेतुः अस्ति।
(अफ्रीका / एशिया)
पाटलिपुत्रनगरे प्रसिद्ध......... अस्ति।
(गोलगृहम् / ताजमहलम्)
(ग) पाटलिपुत्रस्य नामान्तरं ....प्राप्यते। (कुसुमपुरम् । माधवपुरम्)
(घ) कौमुदीमहोत्सवः...........अतीव प्रचलितः।
(आङ्गलशासनकाले । गुप्तशासनकाले)
(ङ)पाटलिपुत्रस्य. दिशि गङ्गा नदी प्रवहति। (पूर्वस्याम् / उत्तरस्याम्)
(च)गोविन्दसिंहः सिखसम्प्रदायस्य गुरुः आसीत्। (प्रथमः / दशमः)

https://www.evidyarthi.in/

उत्तरम्– (क) गङ्गायाः उपरि गाँधीसेतुर्नाम एशिया महादेशस्य दीर्घतमः सेतुः अस्ति।
(ख) पाटलिपुत्रनगरे प्रसिद्धं गोलगृहम् अस्ति।
पाटलिपुत्रस्य नामान्तरं कुसुमपुरम् प्राप्यते।
(घ) कौमुदीमहोत्सवः गुप्तशासनकाले अतीव प्रचलितः।
(ङ)पाटलिपुत्रस्य उत्तरस्याम् दिशि गङ्गा नदी प्रवहति।
(च) गोविन्दसिंह: सिखसम्प्रदायस्य दशमः गुरुः आसीत्।

6.अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखाङ्कितपदानि आधारीकृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत-
(क) तत्र तीर्थयात्रिणः दर्शनार्थमायान्ति।
(ख)मध्यकाले पाटलिपुत्रं वर्षसहस्रपरिमितं जीर्णतामन्वभूत् ।
(ग) मुगलकाले पाटलिपुत्रस्य समुद्धारो जातः।
(घ) तत्र सर्वे जनाः आनन्दमग्नाः अभूवन्।
(ङ)तत्र भगवान् बुद्धः बहुकृत्वः समागतः।
(च) नगरस्य शोभा अशोकस्य समये सुतरां समृद्धम्।
उत्तरम्– (क) तत्र के दर्शनार्थमायान्ति ?
(ख)कस्मिन्काले पाटलिपुत्रं वर्षसहस्रपरिमितं जीर्णतामन्वभूत् ?
(ग) मुगलकाले कस्य समुद्धारो जातः ?
(घ) तत्र सर्वे जनाः के अभूवन्?
(ङ)तत्र कः बहुकृत्वः समागतः?
(च)नगरस्य शोभा कस्य समये सुतरां समृद्धम् ?

7. रेखाङ्कितपदेषु प्रयुक्तां विभक्तिं लिखत –
(क)काले-काले उत्सवाः भवन्ति स्म।
(ख)तस्य सङ्केतः अनेकेषु ग्रन्थेषु लभ्यते।
(ग) नगरम् इदं पटनेति नाम्ना प्रसिद्धिमगात्।
(घ)कौमुदीमहोत्सव: महान् समारोहः आसीत्।
(ङ) दुर्गापूजावसरे तादृशः एव समारोह: दृश्यते।
उत्तरम्– (क) सप्तमी
(ख) षष्ठी
(ग) प्रथमा
(घ) प्रथमा
(ङ) सप्तमी

(क)स्तम्भद्वये लिखिताना शब्दानां मेलनं कुरुत-

(क).	(ख)
मही	आगच्छत्
सुतराम्	इन्द्र
पुरन्दरः	पृथ्वी
अन्यतमम्	अत्यधिकम्
उत्कृष्टा	एकतमम्
आगतः	प्रकृष्टा

https://www.evidyarthi.in/

उत्तरम्

(क).	(ख)
मही	पृथ्वी
सुतराम्	अत्यधिकम्
पुरन्दरः	इन्द्रः
अन्यतमम्	एकतमम्
उत्कृष्टा	प्रकृष्टा
आगतः	आगच्छत्

evidyarthi

https://www.evidyarthi.in/